

Декларування доходів державними службовцями

*Гегельська Діана Віталіївна,
студентка 1 курсу, ОС магістр
спеціальності 081 «Право»
ННІ економіки і права
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Постановка проблеми. У демократичному суспільстві прозорість та підзвітність публічної влади є ключовими принципами ефективного управління. Одним із важливих інструментів забезпечення прозорості є обов'язкове декларування доходів державними службовцями. Це дозволяє громадськості здійснювати контроль за рівнем доходів посадовців, виявляти потенційні конфлікти інтересів, запобігати корупції та зловживанням владою.

Мета дослідження полягає у виявленні недоліків чинної системи декларування, аналізі її впливу на прозорість і підзвітність державної влади, а також у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів контролю за доходами посадовців з метою запобігання корупції та посилення довіри громадян до державних інституцій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до абз. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII, слідує, що корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Відповідно до п.п. “в” п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, слідує, що суб'єктами на яких поширюється дія цього Закону, є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування [1].

Декларація про доходи державних посадових осіб – це щорічна декларація, яку подають державні службовці та інші посадові особи відповідно до законодавства України а саме: Закону України «Про державну службу», Закону України «Про запобігання корупції» та Конституції України.

Подання та оприлюднення декларацій в Україні регулюється Законом України «Про запобігання корупції».

До 2016 року державні службовці подавали декларації у паперовому вигляді. Їх потрібно було заповнювати від руки. Сканкопії заповнених декларацій, мали бути розміщені на сайті державного органу, в якому працює декларант, або ж декларації потрібно було опублікувати в газеті. Будь-хто, міг ознайомитись з деклараціями, але лише за наявності письмового звернення до

відповідного органу. Звернення відповідні органи розглядали протягом 5 робочих днів.

У серпні 2016 року вперше запрацював електронний реєстр декларацій державних службовців. До 30 жовтня 2016 року державні службовці мали зареєструвати та подати свої декларації про доходи, це була перша хвиля декларування. Станом на 30 жовтня 2016 року, коли завершилась перша хвиля декларування, загалом було зареєстровано 114 244 документа [2].

Відповідно до абз. 14 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», слідує, що спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції - органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України Верховна Рада України 12 травня 2022 року прийняла закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX, серед яких, було і внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX, згідно якого було запропоновано ч. 6 ст. 10 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» викласти в наступній редакції, з якої слідує, що особа, яка претендує на зайняття політичної посади, посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника суб'єкта господарювання державного сектору економіки, посади керівника комунального підприємства, установи, організації, у період дії воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», та документ про підтвердження рівня володіння державною мовою відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3].

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» від 20.09.2023 р. № 3383-XI, згідно якого внесено зміни до ст. 10 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», було запропоновано ч. 8 ст. 10 доповнити абзацом згідно якого, особи, призначені на посади у період дії воєнного стану, для забезпечення проведення спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», а також перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», подають документи, передбачені частиною другою статті 57 Закону України «Про запобігання корупції», не пізніше 31 січня 2024 року, у разі якщо такі декларації та/або документи не були подані ними раніше, або протягом 90 календарних днів з дня припинення обставин, визначених абзацами другим і третім частини восьмої цієї статті [4].

НАЗК надали роз'яснення щодо декларування державними службовцями своїх доходів та що має бути задекларовано. НАЗК зазначили, що грошові

пороги для декларування за 2024 рік базуються на прожитковому мінімумі. Більшість порогів для декларування розраховуються на основі прожиткового мінімуму (ПМ) для працездатних осіб у звітному році. Наприклад, поріг для декларування подарунків становить 5 ПМ, фінансових зобов'язань та істотних видатків – 50 ПМ, цінного рухомого майна – 100 ПМ. Для декларацій за 2024 рік один прожитковий мінімум дорівнює 3 028 грн. У 2025 р. прожитковий мінімум залишився на рівні 2024 р. Програми «Зимова єПідтримка» та «Національний кешбек» декларуються як доходи, щодо облігацій внутрішньої державної позики, декларуються окремо за видами доходів. Соціальні виплати тобто допомога у зв'язку з вагітністю, народженням дитини, безробіттям, тощо, також підлягає декларуванню [5].

Таким чином, проблема декларування доходів державними службовцями полягає не лише у формальному виконанні законодавчих вимог, а й у необхідності забезпечення реальної прозорості, відкритості та ефективного контролю за доходами та витратами посадових осіб. Розв'язання цієї проблеми потребує комплексного підходу на рівні нормативної бази, технічної реалізації, а також суспільної участі та контролю. Однак, незважаючи на запровадження механізмів електронного декларування в Україні, все ще існує низка проблем, що знижують ефективність цього інструменту. Серед них – неповнота або недостовірність поданих даних, формальний підхід до перевірки декларацій, недостатній рівень автоматизації аналітики, слабка відповідальність за порушення декларування та складність доступу до публічної інформації для громадян. Це породжує суспільну недовіру до органів державної влади та гальмує процес побудови ефективної антикорупційної політики.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014р. № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n26>
2. Генпрокурор розповів, як перевірятимуть е-декларації. Електронний ресурс URL: https://web.archive.org/web/20161108134546/http://dt.ua/POLITICS/genprokuror-rozpoviv-yak-pereviryatimut-e-deklaraciyi-223357_.html
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
4. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану : Закон України від 20.09.2023 р. № 3383-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text>
5. Офіційний веб-сайт НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/roz-yasnennya-ta-reyestry/>

Науковий керівник:

*Шаповал Таїсія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*